

K Ä S K K I R I

Tallinn

25.09.2022 nr 1-2/22/336

Lendorava püsielupaikade kaitse alla võtmise ja
kaitse-eeskirja muutmise menetluse algatamine

Keskkonnaameti esitatud ettepanek lendorava (*Pteromys volans*) seitsme uue püsielupaiga kaitse alla võtmiseks ning ühe püsielupaiga laiendamiseks lahendatakse looduskaitseseaduse (edaspidi *LKS*) § 8 lõike 5 ja § 9 lõike 1 alusel.

1. Asjaolud ja menetluse käik

Keskkonnaamet (edaspidi ka *KeA*) esitas Keskkonnaministeeriumile (edaspidi *KeM*) 01.07.2022 vastavalt looduskaitseseaduse (edaspidi *LKS*) §-le 8 ettepaneku I kaitsekategooria kaitsealuse liigi lendorava seitsme väljaspool kaitstavaid alasid asuva elupaiga (Kaasiksaare, Mängumetsa, Permisküla, Punasoo, Sõrumäe, Tagajõe ja Änniksaare) püsielupaikadena kaitse alla võtmiseks ja Paadenurme püsielupaiga laiendamiseks valdavalt 2022. aastal, osaliselt ka 2021. aastal leitud uute lendorava elupaikade tõttu, kooskõlas liikide kaitse ja võõrliikide ohjamise planeerimise komisjoni¹ 29.06.2022 toimunud koosoleku² otsusega, et nimetatud ettepaneku esitamine KeM-le on põhjendatud.

2. Kaitse alla võtmise ja püsielupaikade laiendamise menetluse algatamise põhjendused

Vastavalt Vabariigi Valitsuse 20. mai 2004. a määruse nr 195 „I ja II kaitsekategooriana kaitse alla võetavate liikide loetelu” § 4 lõike 2 punktile 17 kuulub lendorav I kaitsekategooria loomaliikide hulka. *LKS* § 48 lõike 1 kohaselt tuleb I kaitsekategooria liikide kõikide teadaolevate elupaikade kaitse tagada kaitsealade, hoiualade või püsielupaikade kindlaksmääramisega.

Lendorav on Eestis kriitiliselt ohustatud³, madala asustustihedusega ja kahaneva levilaga liik, kelle peamiseks elupaigaks on tänapäeval Virumaa ja Põhja-Jõgevamaa vanad metsad. Lendorav on esmatähtsa liigina kantud loodusdirektiivi II* ja IV lisa liikide nimestikku. Euroopas esineb lendorav vaid Soomes, Eestis, Valgevenes ja Venemaal. Eestis on lendorav oma levila läänepiiril, asustades tänasel päeval veel vaid Kirde-Eesti vanasid haava-segametsasid. 28.06.2022 seisuga on EELIS-es (Eesti Looduse Infosüsteemis) 162 lendorava elupaika.

Nimetatud põhjustel on täidetud *LKS* § 7 kohased lendorava kui haruldase ja ohustatud liigi elupaikade kaitse alla võtmise eeldused.

¹ Moodustatud KeA peadirektori 19. jaanuari 2017. a käskkirjaga nr 1-1/17/64, sinna kuuluvad Keskkonnaameti, Keskkonnaministeeriumi ja Keskkonnaagentuuri töötajad

² Protokoll registreeritud KeA dokumendihaldussüsteemis nr 1-10/22/35 all

³ Eesti Looduse Infosüsteem. Liigi ohustatuse hinnang: Lendorav (*Pteromys volans*) sigiv asurkond 2019.

Lendorava seisund sõltub pesametsaks sobivate haava-segametsade seisundist, pindalast ning sidususest. Liigi seisundi halvenemise peamiseks põhjuseks peetakse metsaraiet, mis tingib elupaikade killustumise ja hävimise ning muutused puuliikide koosseisus. Elupaikade kadu ja fragmenteerumine võimendavad omakorda ohuteguritena kisklust, sugulusristumist, häirimist ja väiksemate asurkondade väljasuremise tõenäosuse kasvu.

Kriitilise tähtsusega ohuteguriteks on lendoravale elupaikade kadumine ja killustumine ning väikese populatsiooniga seotud tegurid, suure tähtsusega ohuteguriks kisklus, keskmise tähtsusega taristu mõjud ja väikese tähtsusega ohuteguriks häirimine inimese poolt.

Lendorava püsielupaikade moodustamise eesmärk on liigi soodsa seisundi tagamine väljaspool kaitstavaid alasid asuvate elupaikade kaitse alla võtmise kaudu. Vastavalt LKS § 3 lõikele 2 loetakse liigi seisund soodsaks, kui selle asurkonna arvukus näitab, et liik säilib kaugemas tulevikus oma looduslike elupaikade või kasvukohtade elujõulise koostisosana, kui liigi looduslik levila ei kahane ning liigi asurkondade pikaajaliseks säilimiseks on praegu ja tõenäoliselt ka edaspidi olemas piisavalt suur elupaik. Lendorava peamiseks elupaigaks on üle 60 aasta vanused looduslikud haava-segametsad, kus esimeses ja/või teises rindes esineb kuuske. Isaste lendoravate kodupiirkonna suurus on Eestis keskmiselt 15,8 ha ning emasloomadel 5,6 ha (Absalon 2013), kuid arvestama peab, et need tulemused on saadud küllaltki väikse valimiga (5 emaslooma ja 4 isaslooma). Soome uuringu kohaselt on emaste koduterritooriumid umbes samas suurusjärgus (keskmisele 8,3 ha), kuid isaste territooriumid on oluliselt suuremad (keskmiselt 59,9 ha) (Hasnki et al. 2000).

Tuginedes KeA ettepanekule, tuleb kavandada püsielupaigad kõigis seni kaitsmata lendorava elupaikades ning laiendada ühte püsielupaika, et hõlmata püsielupaigast välja jääv elupaiga osa püsielupaiga koosseisu, oluline on ka elupaikade vahelise sidususe tagamine. Planeeritavad püsielupaigad asuvad Ida-Virumaal Alutaguse vallas, Lääne-Virumaal Vinni vallas ning Jõgeva maakonnas Mustvee vallas. Ettepanekuga kavandatud püsielupaikade kogupindala on 680,9 ha, sellest 295 ha on kavandatud sihtkaitsevööndisse, sh 150,1 ha eramaid, ja 385,9 ha piiranguvööndisse, sh 123,2 ha eramaid.

Püsielupaigad on piiritletud vastavalt „Lendorava (*Pteromys volans*) kaitse tegevuskavas”⁴ esitatud põhimõtetele.

Sihtkaitsevööndisse haaratakse kogu lendoravale sobiv metsaosa, mis vastab 3–4 emaslooma kodupiirkonnale. Seejuures on jälgitud, et sihtkaitsevöönd hõlmaks kõiki lendoravate pesapuid ning neid ümbritsevat elupaika üldjuhul vähemalt 150 meetri raadiuses, mis vastab ühe emaslooma territooriumi tuumikalale. Sihtkaitsevööndi eesmärk on tagada lendorava asurkonnale minimaalselt vajaliku killustamata loodusliku metsaosa kaitse/teke, sest lendorav vajab eelkõige talle oluliste metsa struktuurielementide järjepidevust, sh looduspõhise metsa omast mitmekesisest rindelist struktuuri. Sihtkaitsevöönd on reeglina osaliselt või täielikult ümbritsetud piiranguvööndiga, mille funktsiooniks on pesapuistu juurdekasv ja tormikindluse suurendamine, ühenduskoridoride ja toitumisalade loomine, kiskluse mõju vähendamine.

Eramaa haaratakse uute püsielupaikade sihtkaitsevööndisse siis, kui seal paiknevad lendorava pesapuud või see jääb lendorava pesapuu gruppide (nt kahe lähestikku paikneva emaslooma pesitsusterritooriumide) vahele. Piiranguvööndisse haaratakse eramaa, kui see on vältimatult vajalik ühenduskoridoride kaitseks (nt on lendorava elupaik eramaadest ümbritsetud ja sidusust ei ole võimalik tagada riigimaa kaudu) või kui lendorava pesapuud jäävad sihtkaitsevööndi piirile. Arvestades, et püsimetsandus toetab lendoravale sobiliku elupaiga säilimist, on sobiv, kui pesapuude kaitse on tagatud piiranguvööndina (sihtkaitsevööndi servas olevate pesapuude puhul) minimaalselt ~150 m raadiuses metsamaal.

⁴ Kättesaadav: https://old.envir.ee/sites/default/files/lendorava_ktk_eelnou_kodukale.pdf

Liikumiskoridoride kavandamisel lähtuti nõ ökoloogilisest rusikareeglist, mille kohaselt peaksid liikumiskoridorid olema soovituslikult minimaalselt ~300 m laiused⁵, kui need hõlmavad selles ulatuses levimiseks sobivat maastikku. Lageraialade esinemisest tingituna on liikumiskoridori põhifunktsiooniga piiranguvööndid planeerinud mõnevõrra laiemana.

Kavandatavates püsielupaikades hakkab kehtima keskkonnaministri 14.07.2006 määruses nr 52 „Lendorava püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri“ toodud kaitsekord keskkonnaministri 06.04.2022 käskkirjaga nr 1-2/22/115 algatatud muudatustega.

Eeltoodust tulenevalt on LKS § 7 eeldused lendorava elupaikade kaitse alla võtmise menetluse algatamiseks täidetud. Tegemist on haruldase ja ohustatud liigiga, kelle elupaikade kaitse tuleb tagada LKS § 48 lõikest 1 tulenevalt ja mida nõuab ka Loodusdirektiiv. Seetõttu on otstarbekas algatada lendorava elupaikade kaitse alla võtmine.

3. Otsus

LKS § 9 lõike 1 alusel, lähtudes Vabariigi Valitsuse 10.12.2009. a määruse nr 186 „Keskkonnaministeeriumi põhimäärus“ § 10 punktist 1 ja §-st 11 ning tuginedes Keskkonnaameti 2022. aastal koostatud ettepanekule lendorava püsielupaikade kaitse alla võtmiseks:

1. Algatan keskkonnaministri 14.07.2006 määruse nr 52 „Lendorava püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri“ muutmise eelnõu menetluse uute lendorava püsielupaikade kaitse alla võtmiseks ja olemasoleva püsielupaiga laiendamiseks LKS § 10 lõike 2 tähenduses.
2. Keskkonnaametil, Keskkonnaministeeriumi looduskaitse osakonnal ja Keskkonnaagentuuril korraldada eelnõu menetlus, võttes arvesse Keskkonnaministeeriumi 05.12.2016 kirjaga nr 8-2/16/10721 antud juhiseid.
3. Kontrolli käesoleva käskkirja täitmise üle panen eluslooduse valdkonda koordineerivale asekanstlerile.

(allkirjastatud digitaalselt)
Madis Kallas
minister

Saata: asekanstler Marku Lamp, looduskaitse osakond, Keskkonnaamet, Keskkonnaagentuur

⁵ <https://www.biologicaldiversity.org/publications/papers/wild-corridors.pdf>